

DEFINOVANIE BEZPEČNOSTNEJ VEDY V KONTEXTE PEDAGOGICKÝCH VIED

LUCIA KOVÁČOVÁ

SECURITY SCIENCE IN THE CONTEXT OF PEDAGOGICAL SCIENCES

ABSTRAKT

Vzdelávanie nemôže zaostávať za vývojom spoločenského života, pretože práve jeho subjektívny činiteľ, jeho produkt – študenti, sú aktívnymi účastníkmi a tvorcami tejto spoločnosti. Bezpečnostné vzdelávanie má nesmierny význam pre ochranu obyvateľov, najmä v tejto ére globálnej hrozby terorizmu a je stále viac potrebné. Čo sa vedeckého prístupu týka, k tomu možno dospieť zjednotením viacerých vedeckých smerov, ktoré skúmajú rôzne aspekty bezpečnosti, do jednej integrujúcej vedy – bezpečnostnej vedy. Bezpečnostné vedy možno chápať ako vedy, ktoré sa zaoberajú zaistením bezpečnosti občana a štátu.

KLúčové slová: Bezpečnostná veda, bezpečnostné vzdelávanie, vysokoškolská pedagogika.

ABSTRACT

The education can't lag for the social progress, but its products – students, they are active participants and builders of this society. Safety education is of paramount importance for the protection of the population, especially in this era of global terrorism threat and is increasingly needed. The scientific approach, to be the reunification of more scientific directions, which examined various aspects of security to one of the integrating science – the security science. Security science can be seen as a science, which deal with the reassurance of safety of the citizen and the state.

The key words: Security science, security education, college pedagogy.

ÚVOD

Dôležitým aspektom riešenia problémov v oblasti bezpečnosti je vzdelanosť a odborná príprava bezpečnostných pracovníkov, pracujúcich na rôznych úrovniach bezpečnosti, a najmä riadiacich pracovníkov, na ktorých sú kladené vysoké vedomostné nároky. V rámci vzdelávania na vysokých školách možno k zlepšeniu stavu v danej oblasti dospieť zvyšovaním bezpečnostného povedomia ľudí prichádzajúcich zo škôl do praxe, prehľbovaním ich vedomostí a zručností spätých s bezpečnosťou, zvyšovaním kvalifikácie a odbornosti absolventov, ich prípravy na riešenie rizikových, núdzových a krízových javov v rôznych oblastiach bezpečnosti. V podmienkach vysokých škôl sa výrazne rozšírili a skomplikovali úlohy výchovno-vzdelávacej práce, ktorá má efektívnejšie a kvalitnejšie formovať osobnosť študenta. Iste netreba prízvukovať, že požiadavky na vyučovací proces v podmienkach vysokých škôl neustále rastú. Popri vedecko-technickom pokroku, lepšie povedané v úzkej spätosti s ním, sú to aj zmeny životného štýlu, akcelerácia vývinu mladých ľudí, nové poznatky o učení a rad ďalších činiteľov, ktoré výrazne ovplyvňujú doterajšiu pedagogickú prax. Nedostatkami, vznikajúcimi v tomto vzdelávaní je potrebné sa zaoberať, skúmať ich a odstraňovať. Vzťah človek – bezpečnosť je veľmi úzko prepojený a smerovanie obojstranné. Na každom kroku sa človek stretáva s bezpečnosťou. Každá jeho činnosť má bezpečnostný aspekt, počnúc bezpečnosťou v domácnosti, na pracovisku, cez bezpečnosť v doprave, ekonomike, až po národnú a medzinárodnú bezpečnosť. V súčasnej dobe pri riešení bezpečnostných problémov však nie je postačujúce zaoberať sa iba bezpečnostnými rizikami a ohrozeniami a zameriavať sa na odstránenie negatívnych dôsledkov. Je dôležité venovať pozornosť prevencii, teda predvídaníu ohrození a predchádzaniu vzniku krízových situácií. Čo sa vedeckého prístupu týka, k tomu možno dospieť zjednotením viacerých vedeckých smerov, ktoré skúmajú rôzne aspekty bezpečnosti, do jednej integrujúcej vedy – bezpečnostnej vedy.

METODOLÓGIA PEDAGOGICKÝCH VIED

Úlohou pedagogiky je organizovať, riadiť a kontrolovať vzdelávacie procesy, čo je však väčšinou robené iba povrchným spôsobom. Pomerne zriedkavo sú pedagógovia odkázaní na presné pravidlá dané vedou o organizácii a riadení. Vyjadrením prepracovanosti v tejto oblasti je praxeológia, veda o účinnom a efektívnom fungovaní. Je preto dôležité zvyšovať kvalifikáciu učiteľov, ich znalosti a možnosti realizácie v činnostiach vzdelávacej praxeologickej vedy [1]. Využívaním princípov praxeológie vo vzdelávaní možno dosiahnuť lepšie výchovno-vzdelávacie výsledky. Pedagogika prechádza od teórie k praxi. Efekt vzdelávania v podobe získaných znalostí a utvárania osobnosti absolventa je najdôležitejšou mierou zmyslu práce učiteľa. Vzhľadom na to možno účinnosť tohto procesu zvýšiť vďaka využitiu znalostí praxeológie. Pedagogickú praxeológiu možno definovať aj v zmysle didaktickom. Potom ide o činnosť (učenca, bádateľa, učiteľa), ktorej bezprostredným cieľom je odovzdať vedomosti iným (žiakom, študentom, poslucháčom), a činnosť osvojovania si vedomostí o účinnom a efektívnom vzdelávaní. Úspechy vedy pedagogickej praxeológie dokazujú, že je v súčasnosti dosť bohatá na to, aby spĺňala všetky vyššie uvedené kritériá. Osobitný význam má svoju praktickú hodnotu. Dynamika a otvorenosť nášho systému vytvára možnosti pre spoluprácu vo vzdelávaní v medzinárodnom meradle. Je dôležité nezabúdať na priateľskú a integračnú výchovu k bezpečnosti v duchu zblíženia sa aj s východnými susedmi. Veľmi často sa stretávame s termínom - vzdelanie alebo globálna výchova. Úvahy o holistickom charaktere vzdelávacieho systému vychádzajú z problematiky výchovno-vzdelávacej v širšom rámci, až za hranicami interakcie vo vzdelávaní medzi žiakom a učiteľom. Dobré a efektívne vzdelávanie závisí v prvom rade od znalostí ale aj uplatňovaní moderného vyučovania.

Pedagogika ako spoločenská veda vznikla ako riešenie závažného problému spoločnosti, ktorým je príprava a vzdelávanie mladých ľudí. Existuje množstvo definícií pojmu pedagogika, z dôvodu rozličných historických významov. V súčasnosti sa pedagogika chápe ako vedná disciplína, ktorá rieši výchovné otázky z praktickej a teoretickej stránky. Jej predmetom je výchova vo všetkých formách, obsahoch a vzťahoch [2]. Pedagogika má ako každá iná veda svoj predmet skúmania, svoj systém a metodológiu. Základným metodologickým problémom pedagogiky ako vedy je odpovedať na otázku, čo tvorí predmet jej výskumu. Pedagogika vo všeobecnosti pri svojom skúmaní vychádza z poznania vonkajších a vnútorných podmienok výchovy [2]. Štruktúru pedagogiky tvoria dve jej hlavné zložky a to teória a výskum. Štruktúra pedagogiky nie je jednotná, keďže ju môžeme členiť z rôznych hľadísk (veku, oblastí). Z hľadiska sociálneho prístupu k definícii vedy (vedomosti) je predovšetkým zobrazený jej výsledný aspekt. Veda je definovaná ako spôsob poznávania objektívnej pravdy o prírode, človeku, spoločnosti a všetkom, čo je okolo nás a má charakter statický. Veda ako ľudská činnosť má svoj procedurálny priebeh, dynamickú stranu a objektívny systematický proces poznávania [3]. Vedu môžeme spoznávať z pozície vedy o sebe samej so zreteľom na aspekt veda o vede, čo znamená metaveda. Metavedu tvoria filozofické vedy, logika, sociológia, psychológia, historografia, futuristika, ktorá sa pričahuje k samopoznávaniu. Metavedami sa zaoberá metodológia vedy. Súčasnú vysokú školu sú postavené pred celý rad problémov, ktoré so sebou prinášajú neustále zmeny vo všetkých oblastiach spoločenského života. Absolventi dnešných vysokých škôl pracujú v podmienkach, ktoré sa neustále menia a menia sa veľmi rýchlo. Tieto skutočnosti nemožno riešiť už len tradičnými a zaužívanými spôsobmi. Systém výchovy a vzdelávania na vysokých školách je potrebné prispôsobiť novým požiadavkám, čo neraz vyžaduje radikálne pretvorenie všetkých prvkov systému vzdelávania, výchovy i vedeckej práce. V súvislosti s týmito skutočnosťami je nevyhnutné riešiť široký okruh zásadných úloh. Tieto sú predovšetkým spojené s racionálnym výberom a optimalizáciou obsahu a rozsahu učiva, jeho sústredenia na kľúčové otázky daného študijného zamerania (špecializácie).

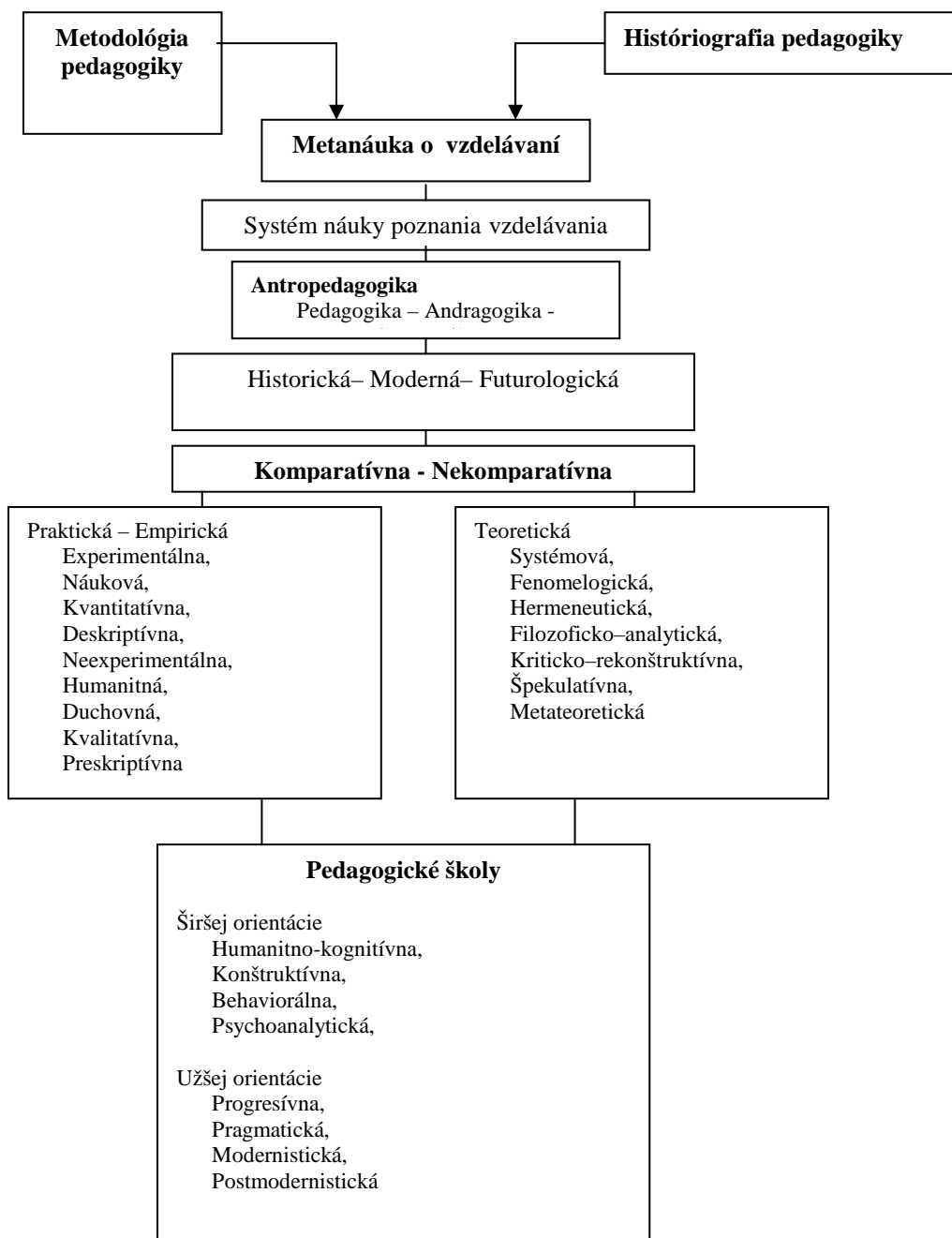
Pedagogika je jednak spoločenská disciplína (veda, teória a náuka) o výchove a vzdelávaní a jednak príslušná prax. Opiera sa však o výsledky spoločenských aj prírodných vied. Skúma výchovný proces so všetkými jeho činiteľmi, zložkami, metódami a podmienkami. Proces osvojovania poznatkov a činností, osvojenie si vedomostí a zručností, formovanie vedeckého svetonázoru a rozvíjania telesných a duševných schopností nazývame vzdelávanie [2]. Výsledkom tohto procesu je vzdelanie, ktorým rozumieme systém vzdelávaním nadobudnutých vedomostí, zručností a návykov, týkajúcich sa celkového rozvoja osobnosti. Vzdelávanie prebieha vo vyučovacom procese, ale aj mimo neho. Vzdelávanie je proces formatívny, pretože pomáha utvárať všestranne rozvinutú osobnosť. Človek sa formuje vzdelávaním na dokonalejšiu osobnosť, a tak sa zaraďuje do sociálnej štruktúry spoločnosti.

Pedagogická problematika vysokých škôl vystupuje v celosvetovom meradle do popredia v súvislosti s požiadavkou skvalitňovania absolventov. Vysokoškolská úroveň vzdelávania je natoľko špecifická, že si vyžaduje vlastné pedagogické teórie, výskum a praktické aplikácie. Preto sa konštituovala samostatná disciplína vysokoškolská pedagogika, ktorá je definovaná nasledovne. Vysokoškolská pedagogika je veda o výchove a vzdelávaní na univerzite alebo inom type vysokoškolskej inštitúcie. Medzi hlavné témy, ktorými sa zaoberá, patrí vysoká škola a jej funkcie, kurikulum, vysokoškolskí študenti, formy, metódy výučby, učenie a štúdium, hodnotenie, komunikácia klíma, pedagógovia a ich ďalšie vzdelávanie [4]. Zaoberá sa výchovno-vzdelávacím procesom študentov vysokých škôl a procesom pedagogickej prípravy vedecko-pedagogických pracovníkov vysokej školy. Poznanie a tvorivé využívanie jej záverov výraznou mierou prispieva k tomu, aby výsledky výchovy študentov na vysokých školách zodpovedali potrebám a požiadavkám spoločnosti.

Kľúčovým pojmom v oblasti pedagogiky je pojem vyučovací proces. Niektorí autori používajú označenie vyučovanie, ako napríklad J. Skalková a vo svojej práci *Obecná didaktika* uvádza, že „vyučovanie predstavuje komplexný proces a jeho vnútorná povaha je charakterizovaná zložitými vzťahmi medzi jeho základnými komponentmi, za ktoré považuje ciele procesu vyučovania, jeho obsah (učivo), súčinnosť učiteľa a študentov, metódy a organizačné formy vyučovania, jeho podmienky“. [5] Na základe uvedeného možno teda hovoriť, že v rámci vyučovacieho procesu ide o plánovité, cieľavedomé a zámerné pôsobenie subjektu vyučovania (učiteľa) na objekt vzdelávania a výchovy (študentov), aby bol systematicky vzdelávaný a vychovávaný. Objekt vzdelávania a výchovy (študent) je zároveň subjektom vyučovacieho procesu, v ktorom si okrem osvojovania nových vedomostí, spôsobilostí, vytvárania zručností a návykov rozvíja aj poznávacie procesy, formuje svoju osobnosť, ale súčasne spätne vplyva na činnosti učiteľa. Vysoká škola vo vzťahu k spoločnosti plní rad dôležitých funkcií. Najvýznamnejšími sú výchova a vzdelávanie mládeže, príprava odborníkov najvyššej kvalifikácie, ako aj rozvoj samostatnej vedy a techniky. V ich činnosti sa spája úloha výchovná s úlohou tvorby a rozvoja vedy.

Základným cieľom vysokoškolského vzdelávania je teda formovanie všestranne pripraveného odborníka, ktorý je spôsobilý samostatne si dopĺňať svoje vedomosti, zvyšovať si svoju všeobecno-teoretickú a profesionálnu úroveň. Rozvoj intelektu a osobnosti, spôsobilosti k učeniu sa a následnému sebavzdelávaniu je veľkou silou zahrňujúcou tvorivý potenciál, ktorý povyšuje sociálnu hodnotu človeka. Cieľavedomý rozvoj intelektuálnych spôsobilostí študentov si vyžaduje priblíženie vyučovacieho procesu k výskumnej činnosti. U vysokoškolsky vzdelaného odborníka sa spája všestranná teoretická i praktická pripravenosť s umením nachádzať principiálne nové riešenia vedeckých a praktických problémov, dobrú orientáciu v narastajúcom toku vedeckých a všeobecne teoretických informácií. Splnenie týchto požiadaviek u absolventov vysokých škôl umožní prispieť k ďalšiemu rozvoju vedy, techniky a neustálemu zvyšovaniu intelektuálnej úrovne našej generácie. Ich príprava musí reagovať na nové sociálne a ekonomické podmienky na Slovensku, na nové trendy a výtopy vedy a výskumu, najmä v pedagogike, psychológii a manažmente. Musí reagovať aj na celosvetové trendy vývoja spoločnosti. Veda, ktorá sa zaoberá výchovno-vzdelávacím procesom študentov vysokých škôl a procesom pedagogickej prípravy vedecko-pedagogických pracovníkov vysokej školy, sa nazýva vysokoškolskou pedagogikou. Poznanie a tvorivé využívanie jej

záverov výraznou mierou prispieva k tomu, aby výsledky výchovy študentov na vysokých školách zodpovedali potrebám a požiadavkám spoločnosti. Nestačí, ak vysoká škola poskytne svojim absolventom len určitú sumu nevyhnutných znalostí, ale musí ich naučiť ako systematicky tento okruh vedomostí a ako ich tvorivo uplatňovať v praxi. Riešenie tejto zložitej úlohy na vysokej škole je spojené so zásadným skvalitnením celej štruktúry vyučovacieho procesu.

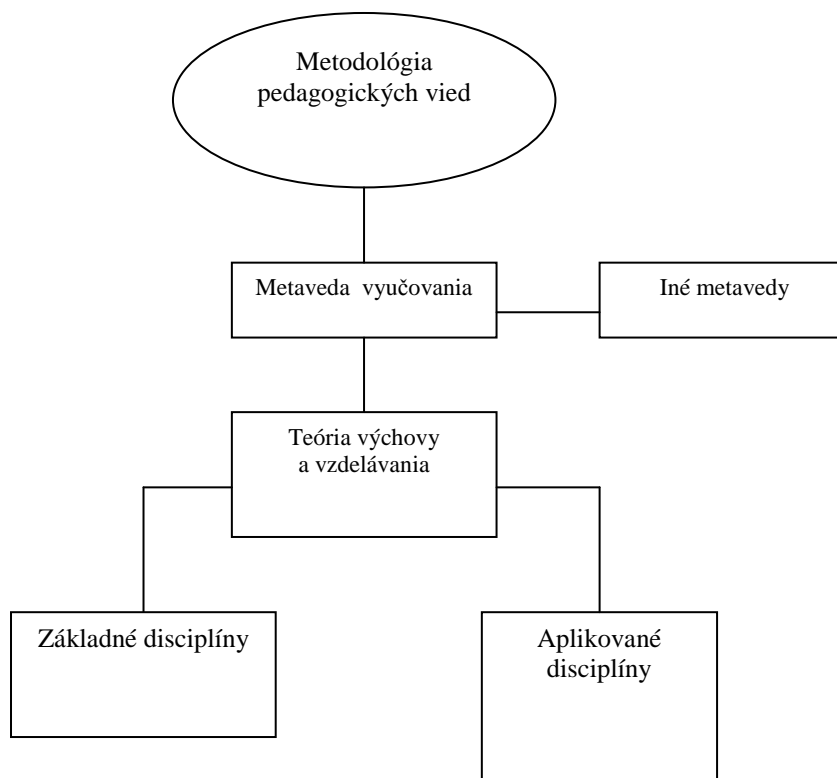
Obr.1- Diferenciácia a integrácia pedagogických vied

HIERARCHIZÁCIA PEDAGOGICKÝCH VIED

Stretávame sa s množstvom klasifikácií výchovy a vzdelávania. Reprezentujeme tu klasifikácie, ktoré sa opierajú o hierarchizačný bod poznania [2]. Reprezentované metódy klasifikácie vied nadväzujú na slovenských a iných zahraničných autorov prác o vzdelávaní, v mnohých stupňoch nadväzujúcich na klasifikácie podľa Mialareta [6]. On kladie dôraz na

metodologickú difereciáciu a integráciu.

Prednáukové vzdelávanie môžeme chápať aj ako ľudovú pedagogiku s ľudovými múdrosťami, porekadlami, poučeniami a radami v typických situáciách, je podobná ľudovej medicíne. Ponáukové poznávanie obsahuje špekulatívno-filozofické, nábožné poznávanie reálnej výchovy. Praktické poznávanie a pretváranie výchovy nám poskytuje múdrosť učiteľov, vychovávateľov a poradcov prípadne manažérov. Zaujímajú nás rôzne aspekty výchovy. Metateoretická pedagogika a andragogika sa zaoberajú štúdiou, analýzou koncepcií, teórie, modelov a pedagogickej metodológie. Moderná metodológia výchovy sa nesmie v celku líšiť od iných spoločenských vied. O jej spôsobilosti a autonómii rozhoduje oddelená problematika výskumu. Tie samé javy môžu byť skúmané za pomoci analogických alebo blízkych metód hodnotiacich tri aspekty. V prvom prípade sa snažíme zistiť, aký je stav skúmaného javu, procesu vzdelávania a výchovy; v druhom prípade hľadáme, podľa čoho sa riadiť; a v treťom je našim cieľom vplývať na stav a dať mu požadované charakteristiky. Ostatné patria k praktickej stránke teórie výchovy a vzdelávania akou metodológiou výchovy a vzdelávania je.

Obr. 2 - Hierarchizácia pedagogických vied

DEFINOVANIE BEZPEČNOSTNEJ VEDY V KONTEXTE PEDAGOGICKÝCH VIED

Pedagogická činnosť mieri k dosiahnutiu didakticko-výchovných efektov. Táto činnosť by mala byť vykonávaná v podmienkach komplexnej bezpečnosti. Krízová situácia je pojem vystupujúci v bezpečnostnom vzdelávaní, ktorého cieľom je príprava ľudí k správne správaniu sa v krízových situáciách. Humanitárny a ochranný charakter bezpečnostného vzdelávania umožňuje ho zaradiť do sociálnej pedagogiky. Môžeme tvrdiť, že bezpečnostné vedy nie sú nutnosťou každodenného života v ideálnej spoločnosti. Zároveň je však potrebné zvážiť, či existuje ideálna spoločnosť, čo to je ideál, a či pri konfliktnosti ľudskej psychiky ideál vo vzťahoch môže fungovať. Bezpečnostná veda je produktom druhej cesty a musí sa riadiť jej zásadami a výsledkami jej praktickej realizácie.

Globálne bezpečnostné prostredie v poslednom desaťročí prinieslo okrem nepopierateľných pozitív aj nedostatky, ktoré sa postupom času začali prejavovať v podobe nových bezpečnostných ohrození. Procesy globalizácie, spoločenskej a hospodárskej modernizácie, politickej liberalizácie a vedecko-technického rozvoja vygenerovali aj negatívne sprievodné javy. Predovšetkým ide o zlyhanie štátnych štruktúr v krajinách tzv. tretieho sveta a o neschopnosť dostatočne rýchle adaptácie ich tradičných spoločností na tradičné podmienky. Tieto faktory stimulujú pôsobenie nešťátnych aktérov, akými sú politickí extrémisti, náboženský fundamentalisti či nacionalistickí radikáli. Takisto vyvolávajú nárast takých bezpečnostných hrozieb ako medzinárodný terorizmus, šírenie zbraní hromadného ničenia a cezhraničný organizovaný zločin. Na tento aktuálny vývoj museli reagovať všetky západne štáty a v spolupráci s bývalým východným blokom prispôsobiť mu svoju politiku. Zmenený charakter globálneho bezpečnostného prostredia, nové bezpečnostné hrozby si vynútili prehĺbenie

medzinárodnej spolupráce vo vede a vzdelávaní v rámci existujúcich integračných zoskupení. Tak bola potrebná reforma NATO, čo si recipročne vyžiadalo aj posilňovanie bezpečnostnej a obrannej dimenzie EÚ. [7]

Bezpečnostné vedy so svojim vedeckým skúmaním dôsledne formulujú potrebu vytvárať podmienky pre vedecké zdôvodnenie javov a súvislosti v týchto oblastiach [7]:

- *ekonomika a jej bezpečnosť,*
- *bezpečnosť informačných a komunikačných technológií,*
- *bezpečnosť v doprave a dopravnej infraštruktúre,*
- *bezpečnosť v kontexte environmentálne chápaného sveta,*
- *bezpečnosť v riadení procesov vo vzájomných bezpečnostných súvislostiach.*

Bezpečnostná veda nemôže existovať samostatne. Je hlboko prepojená a vedeckou komunitou hodnotená z pohľadu pedagogických vied, humanitných vied, historických vied a etnológie, spoločenských a behaviorálnych vied v úzkej súčinnosti s právnymi vedami. Z uvedených skutočností je zrejmé, že veda v bezpečnosti – bezpečnostná veda predstavuje nové poznatky vo vzťahu k medziľudským vzťahom, pri dodržiavaní prírodných zákonitostí, spoločenských javov, ale hlavne štátnych doktrín podľa ktorých sa každé spoločenstvo riadi. Bezpečnosť nepodlieha komercionalizácii, je len jedna, po ktorej túži každý jedinec alebo spoločenstvo jedincov. Osobná, ale i spoločenská bezpečnosť v súčasnom svete náboženského fanatizmu, ekonomickej a environmentálnej neistote, predstavuje prioritu, ktorú si uvedomujú všetky svetové spoločenstvá pri neustálych obavách z porušovania tejto rovnováhy, čo má za následok ochotu rokovať a prijímať častokrát nečakané kompromisy.

Stále je potrebné spájať teóriu s praxou. Bez teoretických poznatkov týkajúcich sa problematiky bezpečnosti ťažko dosahovať praktické efekty bezpečnosti. Teória bezpečnosti - sekuritológia z hľadiska vnútorného usporiadania je kompaktným základom, slúžiaca na objasnenie faktov z pohľadu rizika, ohrozenia, nebezpečenstva a stanovenie vierohodnej podstaty nebezpečných udalostí z nich vychádzajúcich. Teória bezpečnosti - sekuritológia obsahuje náčrt problematiky rôznorodých ohrození a nebezpečných javov determinovaných týmito hrozbami. Sekuritológia ako integrovaná veda o bezpečnosti vzniká vo zväzku s potrebou zvýšenia požiadavky na bezpečnosť [8].

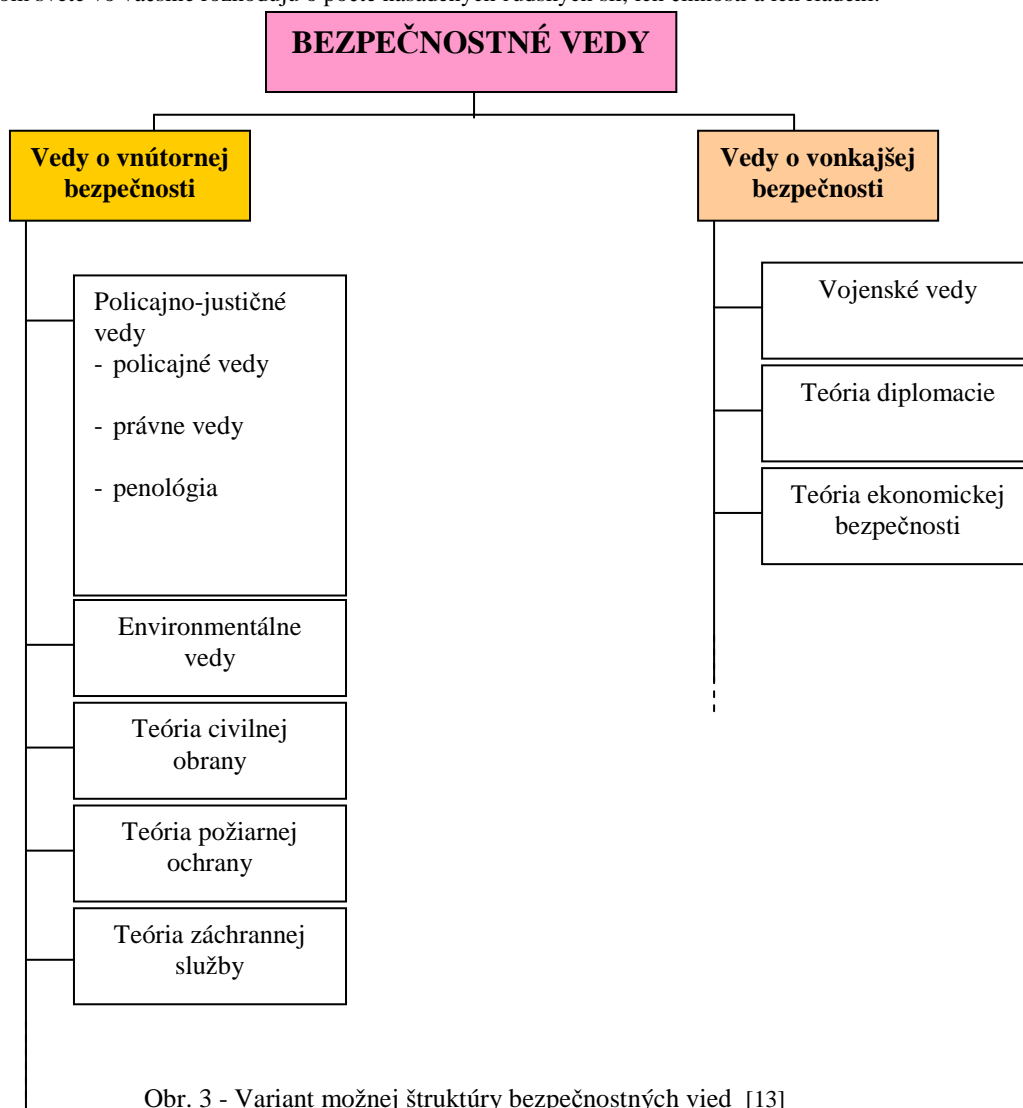
O odlišnosti aj autonómnosti sekuritológie rozhoduje predmet skúmania, ktorý zahŕňa také javy ako ohrozenia, nebezpečenstvá ako aj súhrn javov, uznávaných ako bezpečné. Tie isté javy môžu byť skúmané za pomoci analogických alebo príbuzných metód zohľadňujúcich tri aspekty : diagnóza, vysvetlenie a vyvodenie záverov. V prvom prípade sa ohodnotí stav skúmaného javu z pohľadu procesu existencie, činnosti jednotlivca aj skupiny v spoločenskom rozmere (základ práce, miesto, región, štát, ľudskosť bytia na celom svete). V druhom prípade hľadáme súvislosť, v treťom snahu o stanovenie spôsobu vplyvania na daný stav aj priradenie mu požadovaných znakov. Ten posledný vyjadruje praktickú stránku sekuritológie, metodológiu postupov v procese zaistenia bezpečnosti.

Sekuritológia ako veda sa zaoberá bezpečnostným systémom, ktorý je otvoreným spoločenským systémom a na jeho najvyššom stupni sú ľudia. Ako už bolo konštatované, je to rozvíjajúca sa veda. Ešte je pred ňou veľa práce. Musí sa etablovať ako vnútorne členená veda, ktorej hlavnou úlohou je stanovenie pravidiel, pojmov a zásad praktického charakteru. O odlišnosti aj autonómnosti sekuritológie rozhoduje predmet skúmania, ktorý zahŕňa také javy ako ohrozenia, nebezpečenstvá ako aj súhrn javov, uznávaných ako bezpečné [9]. Bezpečnostnej praxi dovoľuje používanie jednotného a uceleného pojmového aparátu, ktorý umožňuje zachytenie systematickej stránky organizačných procesov zabezpečujúcich bezpečnosť. Ucelený pojmový aparát dovolí tiež v zložitých spoločenských pomeroch adekvátne usporiadanie poznámok s ohľadom na ohrozenie. Veľa v tejto oblasti robia výchovno-vzdelávacie podsystemy. Potrebná je tiež filozofia a bezpečnostné vzdelávanie, berúc do úvahy reálny rozmer nových výziev pretvárajúcich spoločenský svet. Bez edukačných efektov na predmet bezpečnosti, reakcie krízového, technického, záchranného systému dosiahnu sa o mnoho menšie efekty. Vedeckú reflexiu bezpečnosti môžeme vyzdvihnúť do medzinárodného významu, pretože bezpečnosť je potrebná na celej zemeguli. V spolupráci s mnohými zahraničnými vedcami, obzvlášť zo slovenských, poľských, ukrajinských, maďarských a českých škôl sa problematike bezpečnosti venuje mnoho rokov. Rôzni špecialisti analyzujú bezpečnosť v rozdielnych aspektoch. Ako možno poznamenať, príspevkové publikácie z tohto hľadiska rozširujú výsledné práce vynímajúcej sa mladej vedeckej disciplíny, ktorá je navrhovaná ako sekuritológia. Domnievame sa, že za najvýznamnejšie pôsobenie v oblasti rozvoja sekuritológie sa považuje ďalšia spolupráca vedcov v konkrétnych školských zariadeniach, fakultách i katedrách v globálnom meradle. V tomto prúde vedeckej spolupráce je nutné zaviesť katedry špecializujúce sa na problematiku bezpečnosti. Vedecké inštitúcie najlepšie garantujú výskumné práce tohto vedeckého problému. Doterajšia vedecká spolupráca skúmania aspektov nebezpečenstiev, ktoré generuje súčasná civilizácia je v čoraz širšom rozsahu v oblasti vedeckého skúmania; tento fakt môže apínať optimizmom. Významné je tiež transferovanie vedeckých reflexií, teoretických úvah v oblasti problematiky bezpečnosti do praxe [7].

Potrebné je systémové poňatie bezpečnosti. Systém bezpečnosti predstavuje viac než len sumu jeho elementov. Vyjadruje súbor rozporných elementov v celosti vyjadrených ako elementy ohrozenia, aj ako elementy merajúce ohrozenie aj garancie bezpečnosti. Holistické poňatie systémov bezpečnosti potvrdzuje účinnosť využívania výsledkov systémového prístupu. Je to cesta hľadania účinných synergetických efektov bezpečnosti. V organizačných kategóriách synergia značí, že spolupráca a vzájomné zblížovanie podsystemov bezpečnosti je sprevádzané väčšou efektívnosťou, než keby fungovali v izolácii. Systém bezpečnosti musí fungovať správne, efektívne a aj bez porúch.

Rastie význam kvalifikovaných ľudí, zaoberajúcich sa v plnom rozsahu prácou v systéme bezpečnosti. Podobne ako označujeme ľudí ekologmi, psychologmi, ekonómami a ďalej špecialistami rôznych vied, treba pripustiť, že ľudí zaujímajúcich sa široko i kompetentne bezpečnosťou, budeme volať sekuritológovia. Takýchto odborníkov môže zabezpečiť len správne bezpečnostné vzdelávanie [14]. Žijúc v Európe sa zamýšľame nad aspektmi bezpečnosti predovšetkým z tohto geografického hľadiska.. Nemôžeme však zabúdať aj na odľahlejšie oblasti, ich vplyv z bezpečnostného hľadiska sa v rámci spoločného sveta prejavuje aj v Európe.

Metódy i prostriedky bezpečnostného vzdelávania sú prispôbené špecifikám jednotlivých štátov i ich tradícii. V tomto momente pozorujeme celkový globálny charakter významu výchovy pre bezpečnosť. Medzi prvoradými schopnosťami dnešného človeka nemôže chýbať schopnosť ohodnotiť možné nebezpečenstvá, taktiež schopnosť správnej reakcie v krízových situáciách. Predovšetkým motívy, predstavy a záujmy a tiež uznávaná hierarchia hodnôt v nebezpečnom pre človeka okolitom svete vo väčšine rozhodujú o počte nasadených ľudských síl, ich činnosti a ich riadení.

Obr. 3 - Variant možnej štruktúry bezpečnostných vied [13]

Nasledovné úvahy sa týkajú všetkých druhov predmetu vzdelávania. Ľudí vzdelávame v rôznych oblastiach. Preto sa tu nezaobráame len vzdelávaním pedagógov. Učítelia rôznych smerov sú povinní nadobudnúť všetky pedagogické kompetencie. Plnenie úloh riadiacemu pracovníkovi nikdy neprineslo veľkú spokojnosť a neobjavilo sa ani plnenie tak veľkých požiadaviek ako prináša súčasná doba. Spokojnosť vychádza zo skutočnosti, že skutoční profesionáli - manažéri môžu spôsobiť a spôsobujú zmeny v súčasnom svete. Zmeny sú výsledkom vývoja ich vplyvu na zavedenie nových produktov a služieb, podporovať osobnostný rozvoj ľudí, ktorí pracujú pod ich dohľadom na čoraz väčšom stupni zladenia organizačnej činnosti so vzdelávacími, ekologickými, spoločenskými, politickými problémami. Cieľom a úlohou profesionálneho vzdelávania je poukázať na zmeny v rotujúcom svete a potrebu tomu manažérov prispôbiť (Tyrala P., 2001). Bezpečnostné vedy možno chápať ako vedy, ktoré sa zaoberajú zaistením bezpečnosti občana a štátu [10]. Pritom

bezpečnosť tu vystupuje ako ochrana pred nebezpečenstvom najrôznejšieho druhu (ohrozujúcim napr. život zdravie a majetok občanov, životné prostredie, ľudské práva, celistvosť a integritu štátu a pod.). K takto chápaným bezpečnostným vedám alebo ich zárodkom tak môžeme zaradiť napríklad vojenské vedy, policajné vedy, teóriu diplomacie, teóriu civilnej ochrany, teóriu požiarnej ochrany, teóriu záchrannej služby a pod.

Narastajúce medzinárodné napätie sa pričiňuje o celkové uznanie bezpečnostného vzdelávania. Z toho spoločného ohrozenia i spoločného rozhodovania sa môžu zrodiť nie len nové možnosti potlačania terorizmu, ale taktiež nový spôsob spolupráce s inými národmi v riešení problémov bezpečnosti. Medzinárodný terorizmus je ohrozenie viacerých tvárí. Systém obrany obyvateľstva zodpovedá za stav vzdelávania v oblasti bezpečnosti v spoločnosti, je prvkom široko chápanej sekuritológie. To je tiež významný prvok sekuritológie, ako systému spoločnej činnosti pre globálnu bezpečnosť. Existuje potreba neustáleho dávania otázok, či v aktuálnom stave je civilná ochrana obyvateľstva v každom štáte schopná vykonávať náročné úlohy výchovy spoločnosti. V akom stave sú jej školiace prostriedky? Či má dostatok kompetentných ľudí, ako aj vlastné didaktické pomôcky, či je dostatok odbornej literatúry k takému to vzdelávaniu? Popri vzdelávaní musíme tiež dosiahnuť výchovné efekty. Ak nedostaneme pozitívne odpovede na tieto otázky, bude to znamenať, že nie sme schopní plniť stanovené edukačné ciele. Aká je príčina takéhoto stavu edukácie tak dôležitého podsystému bezpečnosti štátu? Nie je možné zľahčovať poslanie edukácie k európskej bezpečnosti. Sme súčasťou Európy. Vo všetkých štátoch Európy sa realizujú rovnaké úlohy v rámci ochrany obyvateľstva. Len formy môžu byť rôzne. Spoločným cieľom je vytvárať podmienky na odstraňovanie príčin a likvidáciu krízových situácií. Vytvoriť humanitárne základy bezpečnosti.

Vzťah človek – bezpečnosť je veľmi úzko prepojený a smerovanie obojstranné. Na každom kroku sa človek stretáva s bezpečnosťou. Každá jeho činnosť má bezpečnostný aspekt, počnúc bezpečnosťou v domácnosti, na pracovisku, cez bezpečnosť v doprave, ekonomike, až po národnú a medzinárodnú bezpečnosť. V súčasnej dobe pri riešení bezpečnostných problémov však nie je postačujúce zaoberať sa iba bezpečnostnými rizikami a ohrozeniami a zameriavať sa na odstránenie negatívnych dôsledkov. Je dôležité venovať pozornosť prevencii, teda predvídaníu ohrození a predchádzaniu vzniku krízových situácií. K tomu možno dospieť zjednotením viacerých vedeckých smerov, ktoré skúmajú rôzne aspekty bezpečnosti, do jednej integrujúcej vedy – bezpečnostnej vedy. Táto veda by poskytla akýsi nástroj na skúmanie bezpečnostných rizík a na vytváranie bezpečnostných koncepcií. Bezpečnostnú vedu nie je jednoduché definovať. Vo všeobecnosti by sme mohli povedať, že sa zaoberá rizikami a ohrozeniami, ktoré môžu priamo či nepriamo ovplyvniť existenciu ľubovoľného objektu [11].

V príspevkoch venovaných bezpečnostnej vede je vymedzený predmet skúmania bezpečnostnej vedy, ktorým je bezpečnosť človeka a ostatných systémov, ktoré sú nevyhnutné na zaistenie životných podmienok človeka (planéta, štát, sociálny skupina, živé organizmy, technické systémy, infraštruktúra, výrobná sféra, trh, životné prostredie a pod.), vzhľadom na rôznorodosť negatívnych vplyvov v rozličných situáciách, časových a priestorových podmienkach. Takýto prístup k skúmaniu bezpečnosti sa musí opierať o prírodné, spoločenské i technické vedy [12].

ZÁVER

Bezpečnosť zaberá veľký priestor v ľudských potrebách, preto si treba uvedomiť jej významné postavenie v procese výchovy. Riadiacou výchovou v tomto smere bude sekuritológia. Všeobecná teória výchovy je povinná pre základné formulovanie zásad výchovy smeru – výchova k bezpečnosti. Úlohou štátu by malo byť uznanie inštitucionalizácie výchovy k bezpečnosti. Všeobecné povedomie nebezpečenstva narastá. Sme povinní bezpečnosť prezentovať ako záujem pre život celej spoločnosti aj pre život každého jednotlivca. Aj odtiaľ pramenia myšlienky o bezpečnosti človeka. Väčší dôraz sa musí položiť na formovanie schopnej mládeže, na rozpoznávanie ohrození a nebezpečenstiev vôkol seba. Potrebná je aj nová teória výchovy k bezpečnosti a jej metódy. Riadiacou výchovnou disciplínou v tomto smere bude sekuritológia. Musí sa pričiniť o vzdelávanie osobností, ľudí oslobodených od sklonu k nebezpečnému konaniu. Všeobecná teória výchovy má povinnosť formulovania základných zásad výchovného smeru - výchova pre bezpečnosť. Veľmi dôležité je inštitucionálne vzdelávanie a výchova k bezpečnosti, Všeobecné povedomie ľudského nebezpečenstva narastá. Je našou povinnosťou bezpečnosť prezentovať ako celospoločenský záujem, dôležitý pre život spoločnosti a aj život každého ľudského jedinca. Vymedziť činitele morálne, poznávacie, emocionálne, funkčné i vecné - ako časť výchovy pre bezpečnosť. Stanoviť kritéria tvorenia a zdokonaľovať teóriu výchovy k bezpečnosti (tvrdenia, definície, hypotézy, ciele, zadania pre výchovu sekuritológie), ako aj predmetovú stranu výchovy k bezpečnosti (oblasť udalosti rizika, ohrozenie, nebezpečenstvo). Bezpečnostná veda nemôže existovať samostatne. Je hlboko prepojená a vedeckou komunitou hodnotená z pohľadu pedagogických vied, humanitných vied, historických vied a etnológie, spoločenských a behaviorálnych vied v úzkej súčinnosti s právnymi vedami. Z uvedených skutočností je zjavné, že veda v bezpečnosti – bezpečnostná veda predstavuje nové poznatky vo vzťahu k medziľudským vzťahom, pri dodržiavaní prírodných zákonitostí, spoločenských javov, ale hlavne štátnych doktrín podľa ktorých sa každé spoločenstvo riadi.

Podakovanie

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia vedeckého projektu IP/33/VŠBM/2012: Princípy mäkkej bezpečnosti v procese vzdelávania na Vysokej škole bezpečnostného manažerstva v Košiciach. Vedúci projektu: Ing. Lucia Kováčová, PhD.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] Tyrała P, Refleksja nad teorią i praktyką bezpieczeństwa, w: Lisiecki M. (red.) Zarządzanie bezpieczeństwem – wyzwania XXI wieku, Warszawa 2008.
- [2] Bajtoš, J. *Kapitoly zo všeobecnej didaktiky*. Košice: Equilibria, 2008. 274s. ISBN 978-80-89284-05-5
- [3] Švec, S.: *Metodológia vied a výchova. Kvantitatívno – scientické a kvalitatívno – humanitné prístupy*, Vydavateľstvo IRIS, Bratislava 1998 Tyrała P, *Sekuritologia. Bezpieczeństwo kompleksowe*. Wyd. Max – Druk Rzeszów 2011.
- [4] Průcha, J.: *Pedagogická encyklopédia*, Portál, s.r.o., Praha 2009, ISBN 978-80-7367-546-2
- [5] Skalková, J. et al.: *Obecná didaktika*, ISVnakladatelství, Praha, 1999, 292 s. ISBN 80-85866-33-1
- [6] Mialaret G, *Introduction to the educational sciences*, UNESCO Paris 1985
- [7] Mesároš, M.: *Bezpečnosť, bezpečnostná veda a vzdelávanie v procese globalizácie*, VŠBM v Košiciach, 2010, ISBN 978-80-89282-45-6, s. 146.
- [8] Tyrała P, *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Europejskie i globalne czynniki bezpieczeństwa wewnętrznego Polski*. Wyd. Max – Druk Rzeszów 2011.
- [9] Križovský, S.- Kavečanská, A.: *Teória bezpečnosti – Sekuritológia – ako interdisciplinárny vedný odbor, holisticky skúmajúci teóriu a prax bezpečnosti*, 3. medzinárodná vedecká konferencia, VŠBM v Košiciach 2009, ISBN 978-80-89282-33-3
- [10] Pawera, R. *Bezpečnostno-vedná rovina konštituovania policajnej vedy*. In Šimovček, I. a kol. *Policajná veda*. Bratislava: APZ, 1997
- [11] Hofreiter, L. : *Prístupy k formovaniu bezpečnostnej vedy a bezpečnostnému vzdelávaniu*, In: *Bezpečnostná veda a bezpečnostné vzdelávanie, Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie : 12.-13. október 2006 AOS Liptovský Mikuláš* : 2006, ISBN 80-8040-301-5.
- [12] Hofreiter, L: *Apológia bezpečnostnej vedy*, In: *Obrana a strategie : recenzovaný časopis*. Roč. 8, č. 1, 2008, s. 101-111. ISSN 1214-6463
- [13] Holcr K.; Porada V. a kol.: *Policajné vedy, Úvod do teórie a metodológie*, Plzeň, Aleš Čaněk, 2011, s. 98, ISBN 978-80-7380-329-2
- [14] Kovacova L, Tyrała P, *Metodologia bezpečnostneho vzdelavania*, Kosice 2011, ISBN 978 80 89282 69 2 (Słowacja).

ADRESA AUTORA

Ing. Lucia KOVÁČOVÁ, PhD., Vysoká škola bezpečnostného manažérstva, Košťova 1, 040 01 Košice, Slovensko, e-mail: lucia.kovacova@vsbm.sk

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.